

THE IMLI MANUAL ON INTERNATIONAL MARITIME LAW

Volume III: Marine Environmental Law and Maritime Security Law

Glavni urednik: David Joseph Attard

Urednici: Malgosia Fitzmaurice, Norman A Martínez Gutiérrez, Riyaz Hamza

Izdavač: Oxford University Press

Oxford, 2016, 598 str.

International Maritime Law Institute ili Međunarodni Institut za pomorsko pravo (dalje: Institut) sa sjedištem na Malti je svoju 25. godinu postojanja i djelovanja obilježio i okrunio izdavanjem priručnika *The IMLI Manual on International Maritime Law* (dalje u odlomku: Priručnik). Dostojan pokazatelj plodne i aktivne djelatnosti Instituta jest činjenica da je Priručnik podijeljen u tri dijela koji tematiziraju pravo mora (Volume I), pomorsko pravo (Volume II) te zaštitu mora i morskog okoliša, kao i sigurnost pomorskih djelatnosti (Volume III).

Tema ovog prikaza je treći dio – *The IMLI Manual on International Maritime Law, Volume III, Marine Environmental Law and Maritime Security Law* (dalje u tekstu: Priručnik), tj. njegovih 598 stranica proizašlih iz pera vodećih akademskih stručnjaka i praktičara u području međunarodnog prava mora i pomorskog prava. U Predgovoru Priručnika (*Foreword*), Glavni tajnik Međunarodne pomorske organizacije (dalje u tekstu International Maritime Organization, tj. IMO) i Predsjednik Upravnog odbora Instituta Ki-tack Lim, govori o značaju Priručnika i zaključuje kako je Priručnik više od monumentalne kolekcije radova – to je pravi izraz uspjeha Instituta. Na njega se nadovezuje (*Preface*) glavni urednik Priručnika i sudac Međunarodnog suda za pravo mora (ITLOS) David Joseph Attard koji, između ostalog, zahvaljuje na potpori *The Nippon Foundation* i njezinu Predsjedniku Dr. Yoheiju Sasakawi (*Acknowledgements*) koji je predvidio da će 21. stoljeće postati “stoljećem oceana” i pokrenuo globalne programe stipendiranja budućih *voda* u polju prava mora i pomorstva.

Priručnik je podijeljen na dva dijela – prvi o Marine Environmental Law i drugi o Maritime Security Law, a koji sveukupno imaju 18 poglavlja i prije kojih je izložen kratki prikaz povijesti Instituta u kojem je glavni urednik Attard naglasio kako je *raison d’être* Instituta osposobljavanje polaznika na stvaranje nacionalnih propisa koji inkorporiraju IMO-ove propise, što ne bi bilo moguće bez usvajanja temelja izloženih u Priručniku.

Part One: Marine Environmental Law, Section A – General sastoji se od jednog rada i to rada profesorice Marie Gavounelli pod naslovom *State Jurisdiction in Relation to the Protection and Preservation of the Marine Environment*. Polazno pitanje

u okviru prava zaštite morskog okoliša, kojemu je inherentna izloženost subjektima i djelatnostima iz različitih dijelova svijeta, jest koja država ima zakonodavnu, provedbenu i sudbenu jurisdikciju nad tim subjektima kada oni uzrokuju štetne posljedice, konkretno onečišćenje morskog okoliša. Profesorica Gavouneli se u svom radu fokusira na međuodnos i komplementarnost triju kategorija nadležnih država – države zastave, obalne država i države luke, te ostvarenje obveze svake od tri kategorije država na zaštitu morskog okoliša. U svom radu profesorica se osvrće na relevantne odredbe Konvencije Ujedinjenih naroda o pravu mora iz 1982. godine (u tekstu dalje: UNCLOS, tzv. *Ustav oceana*), na nesreće tankera *Erika* i *Prestige* koji su dali zamaha razvoju i zaoštavanju djelatnosti na zaštiti morskog okoliša, na kontroverznu zakonodavnu djelatnost na razini EU-a u pogledu brodova s dvostrukim oplatama te na značaj suradnje luka različitih država.

Sljedeća sekcija pod naslovom *Section B – Prevention of Marine Pollution* obuhvaća 5 radova i to redom: *The International Convention for the Prevention of Pollution from Ships (MARPOL)* autorice Malgosije Fitzmaurice, *Pollution from Dumping* koautorice Hosseina Esmaeilija i Brendana Griggsa, *Pollution from Seabed Activities* autora Ricarda Pereira, *Regulation of Land – Based Marine Pollution* autora Yoshifumija Tanake te *Pollution of the Marine Environment From or Through the Atmosphere* autora Jamesa Harrisona. Iz samih naslova radova vidljivo je da postoji 5 glavnih izvora onečišćenja mora i morskog okoliša i to su brodovi, potapanje, djelatnosti u podmorju, kopno i atmosfera. Profesorica Fitzmaurice svoje izlaganje započinje povijesnim prikazom razvoja međunarodne pravne regulative za prevenciju onečišćenja mora s brodova. Prvi takav pravno regulacijski instrument bila je Međunarodna konvencija o sprečavanju onečišćenja mora naftom iz 1954. godine (u tekstu dalje: OILPOL). Nakon nesreće tankera *Torrey Canyon* 1967. godine pristupljeno je izradi adekvatnijeg instrumenta i nastala je Međunarodna konvencija o sprečavanju onečišćenja mora s brodova iz 1973. godine (u tekstu dalje: MARPOL) te njezin Protokol iz 1978. godine (dalje: 1978 MARPOL Protokol). Profesorica na jasan i zanimljiv način prikazuje sadržaj i kontekst primjene MARPOL-a i njegovih 6 aneksa od kojih svaki regulira jedan od sljedećih uzročnika onečišćenja mora s brodova: sirova nafta i naftni derivati (Aneks I), toksični teret u razlivenom stanju (Aneks II), štetni teret u pakiranom obliku (Aneks III), fekalije (Aneks IV), smeće i drugi otpad (Aneks V) te zračni polutanti (Aneks VI). Profesorica daje kratki osvrt na Međunarodnu konvenciju o zaštiti ljudskih života na moru iz 1974. i njezine Protokole iz 1978. i 1988. godine (dalje: SOLAS, 1978 SOLAS Protokol i 1988 SOLAS Protokol). Također, autorica se referira na velike nesreće tankera *Exxon Valdeza*, *Erika* i *Prestigea*, na kontroverznu zakonodavnu djelatnost EU-a glede kriminalizacije djela onečišćenja mora s brodova, na sličnu djelatnost SAD-a, na stvaranje Posebnih i

Osobito osjetljivih područja mora, na suvremene ekološke principe – načelo opreza (*precautionary principle*) i studije utjecaja na okoliš (*Environment Impact Assessment*) te naposljetku iznosi kritiku materijalnog obuhvata MARPOL-a.

U nastavku Sekcije B, Profesori Esmaili i Grigg započinju zajednički rad kratkim prikazom promjene paradigme o štetnosti i opravdanosti potapanja otpada u moru. Dalje nastavljaju prikazom pravnih instrumenata počevši od UNCLOS-a, preko Londonske konvencije iz 1974 i njezina Protokola iz 1996. godine do Konvencije o zaštiti morskog okoliša sjevernoistočnog Atlantika (dalje: OSPAR) i različitih regionalnih sporazuma (npr. Sporazum o Antarktiku iz 1995. godine, Madridski protokol i sl.).

Aktivnosti u podmorju koje predstavljaju izvor onečišćenja mora koje obrađuje profesor Pereira čine treći dio Sekcije B. Ove aktivnosti su poglavito regulirane regionalnim i nacionalnim instrumentima jer nedostaje političke volje za reguliranje ovog pitanja na međunarodnoj razini s obzirom da nezgode u podmorju nisu toliko česte. Tako je i predsjednik Obama nazvao nesreću Deepwater Horizon najvećom ekološkom katastrofom u povijesti SAD-a, ograničavajući njezin transnacionalni učinak. Onečišćenje iz podmorja nastaje svakodnevno pri normalnom radu offshore platformi zbog bušenja, vode iz proizvodnje i zrakom nošenih polutanata koji nastaju izgaranjem viška plina. Pereira posebno mjesto daje raspravi o odgovornosti države u slučaju onečišćenja te građanskoj odgovornosti privatnih aktera. Temeljni pravni propis ponovno je Ustav oceana tj UNCLOS na kojeg se u primjeni nadovezuju starije Ženevske konvencije iz 1958. godine, MARPOL, Londonska konvencija iz 1972. i njezin Protokol iz 1996. godine, Međunarodna konvencija o pripravnosti, akciji i suradnji za slučaj onečišćenja naftom iz 1990. godine (dalje: OPRC), soft law dokumenti koje donose privatni subjekti i udruge koje se bave iskorištavanjem podmorja te Dio XI. UNCLOS-a koji sadrži odredbe o Zoni. Zaključno, Pereira nakon pregledne i zanimljive sinteze postojećih propisa i primjenjivih instituta međunarodnog prava iznosi svoje preporuke vezane za materijalno polje primjene budućih pravnih instrumenata (osim tankera i naftne platforme, cjevovodi, geološko skladištenje), formiranje krovnog međunarodnog instrumenta kao nadgradnje postojećih i kvalitetnih regionalnih instrumenata, važnost komplementarne odgovornosti u vidu odgovornosti države za štetu te proaktivni(ji) pristup privatnog sektora (veća pravna sigurnost za privatne aktere ukoliko postoje jedinstveni međunarodni instrumenti).

O najozbiljnijem izvoru onečišćenja mora – kopnu, piše profesor Tanaka u četvrtom dijelu Sekcije B. Profesor najprije pojašnjava što ulazi u opseg polutanata s kopna i to su primjerice: kanalizacijske vode, industrijske otpadne vode, poljoprivredne otpadne vode, plastični otpad, hranjive tvari, teški metali, sedimenti, nafta i druga ulja, organski spojevi i radioaktivni otpad. Radi se o najozbiljnijem

izvoru onečišćenja koje pogađa obalne vode i time predstavlja najveću prijetnju ljudskom zdravlju iz dva razloga: prvi je taj što 40 posto svjetske populacije živi u pojasu od 100 km od obale, a drugi taj što poglavito siromašni slojevi žive u tom prostoru i zbog nedostatka higijenskih i sanitarnih uvjeta doprinose degradaciji morskog okoliša (što pak generira još veće siromaštvo). Nakon živopisnog prikaza stvarnog konteksta onečišćenja, Tanaka prelazi na pregled pravne regulative vezane uz temu njegovu rada. Autor na zanimljiv način započinje podtemu izlaganjem o pravilu običajnog prava *sic utere tuo ut alienum non laedas* (uz reference poput *Trail Smelter Arbitraže*, *Gabčikovo – Nagymarous Projekt*) za koje zaključuje kako nije dovoljno učinkovito te nastavlja sa sistematskim pregledom relevantnih odredbi UNCLOS-a i 6 neobvezujućih instrumenata uz posebnu pažnju posvećenu Montrealskim smjernicama iz 1958. godine. Na regionalnoj razini postoji otprilike 21 sporazum sastavljen u razdoblju od 1980. do 2012. godine, a koje Tanaka u kratkim crtama komparira. Tanaka naposljetku iznosi svoj stav o učinkovitosti postojeće regulative, kako globalne tako i regionalne, s posebnim osvrtom na uniformni pristup, načelo opreza, studije utjecaja na okoliš te međunarodni nadzor. Za Tanaku se sva mudrost izloženih redaka može sažeti u krilaticu "Think globally, act regionally."

U nastavku sekcije B, Harrison nakon kratkog prikaza izvora zračnih polutanata (dušikovi spojevi, ugljikovi spojevi, teški metali, organski spojevi – koje ispuštaju tvornice i brodovi u zrak) i njihova štetnog učinka (kisele kiše, kiselost tla, rijeka i jezera, smanjeni prinosi u poljoprivredi, uništavanje šuma, nestanak biljnih i životinjskih vrsta) prelazi na prikaz relevantnih pravnih propisa. Radi se ponovo o Ustavu oceana (UNCLOS), Bečkoj konvenciji o zaštiti ozonskog omotača iz 1985. godine i Montrealskom protokolu iz 1987. godine, Okvirnoj konvenciji UN-a o klimatskim promjenama iz 1992. godine i Kyoto protokolu iz 1997. godine, Konvenciji o dalekosežnom prekograničnom onečišćenju zraka iz 1979. godine (Long Range Transboundary Air Pollution, dalje: LRTAP), MARPOL-u te regionalnim sporazumima. Na kraju sistematičnog i zanimljivog pregleda relevantnih propisa Harrison zaključuje o ulozi IMO-a u reguliranju emisija s brodova na globalnoj razini, o evolucijskoj naravi međunarodne regulative, o postepenom pristupu (inkrementalnom) te mehanizmima revizije primjene i propisanih stupnjeva / brzina djelovanja. Međutim, Harrison razmatra jesu li netom izložene pozitivne odlike uistinu apsolutne te koji je njihov učinak na privatni sektor te potencijalni "prijenos problema na druge" kroz rigidnu i neživotnu regulativu.

U Priručniku je nakon prevencije posvećena pažnja radnjama koje se poduzimaju ili bi se trebale poduzeti kada prevencija zakaže. *Section C – Response to Marine Pollution Casualties* sastoji se od 2 rada i to: *Conventions Relating to Pollution Incident Preparedness, Response, and Cooperation* koautora Gabina Gonzaleza i Frederica Heberta te *Intervention on the High Seas in Cases of Pollution Casualties* autora Augustina Blanco-Bazana.

Prvi rad sekcije C – koautorski rad započinje predgovorom koji je priredio Regionalni centar za žurne intervencije na Mediteranu (Regional Marine Pollution Emergency Response Center for the Mediterranean Sea, dalje: REMPEC). Prema mišljenju koautora najvažniji instrumenti za ovo poglavlje jesu OPRC i regionalni programi u sklopu agencije Program UN-a za okoliš (United Nations Environment Programme, dalje: UNEP). Ipak, dužnu pozornost posvetili su i sljedećim međunarodnim i regionalnim sporazumima/programima: Konvenciji o međunarodnoj pomorskoj organizaciji iz 1958. godine, OILPOL-u, Međunarodnoj konvenciji o intervencijama na otvorenom moru iz 1973. (dalje: INTERVENTION), MARPOL-u, Međunarodnoj konvenciji o građanskoj odgovornosti za štetu zbog onečišćenja uljem iz 1992. (dalje: CLC), Međunarodnoj konvenciji o osnivanju Međunarodnog fonda za naknadu štete zbog onečišćenja uljem iz 1992. (dalje: FOND), Međunarodnoj konvenciji o odgovornosti i naknadi štete u vezi s prijevozom opasnih i štetnih stvari morem iz 1996. (dalje: HNS) i Međunarodnoj konvenciji o građanskoj odgovornosti za štetu zbog onečišćenja pogonskim uljem iz 2001. godine (dalje: BUNKER). U radu je detaljnije razrađena i prikazana OPRC konvencija, a posebice regionalni programi koje je stvorio UNEP ili koji su stvoreni po uzoru na UNEP-ove. Radi se o 6 UNEP-ovih Regionalnih programa i to za: Mediteran, Istočnu Afriku, Zapadnu Afriku, Istočno-azijska mora, Sjeverozapad Pacifika i Karibe, koji su pod izravnom upravom UNEP-a. Neovisno o UNEP-u djeluju Regionalni program za: Crno more, ROPME (za Bahrein, Iran, Irak, Kuvajt, Oman, Katar, Saudijsku Arabiju i UAE), Crveno more i Adenski zaljev, Jugoistočni Pacifik, Sjeveroistočni Pacifik, Južno-azijska mora, Arktik, Antarktiku, Baltik, Sjeveroistočni Atlantik i Kaspijsko more (jezero). Nakon pregledne sistematizacije koautori iznose i analiziraju zajedničke elemente svih Regionalnih programa, potom analiziraju razine i uspješnost suradnje različitih aktera u prevenciji i reakciji na onečišćenje te zajedničke elemente svih pravnih instrumenata na ovu temu. Zaključno koautori razmatraju koliko je značajan učinak postojećih pravnih akata na broj većih izlivanja nafte od 1969. godine pa do dana pisanja rada te uklapaju svoje zaključke u kontekst stalno prisutnog trenda povećanja opsega naftne industrije. Postojeće regionalne pravne instrumente svrstavaju u tri zasebne kategorije i grafički to prikazuju, osvrću se u kratkim crtama na EU direktive te međudnos odgovornosti države i državnog suvereniteta. Naglašavamo kako koautori iznose činjenice koje su na dan pisanja rada u listopadu 2012. godine bile točne i *up-to-date* pa i zaključke koje temelje na tim činjenicama treba razmotriti u duhu vremena i s obzirom na moguće promjene do dana čitanja rada.

U drugom radu sekcije C, Blanco Bazan se fokusira isključivo na intervencije, tj. reakcije na onečišćenje do kojeg je došlo na otvorenom moru. Naravno, ovo područje zanimljivo je iz razloga različitih nadležnosti triju kategorija nadležnih država o čemu je već bilo riječi u prvom poglavlju. Autor se posebice fokusira na

ovlasti obalne države u slučaju hitne intervencije i zakonitost radnji poduzetih u takvim iznimnim situacijama. U kratkim crtama možemo reći da Blanco Bazan pronalazi način kako da pomiri naizgled nepomirljive odredbe UNCLOS-a i INTERVENTION-a na način da konvencije postanu komplementarni instrumenti barem u teoriji, pritom naglašavamo kako autor navodi primjer ekološke katastrofe nastale havarijom tankera Prestige iz 2002. godine glede kojeg još traju sudski procesi o balansiranju prava na zaštitu obalnog prostora i dužnosti suzdržati se od zadiranja u prava drugih. U nastavku Blanco Bazan navodi postojeće razlike predmetnih konvencija u pogledu osam elemenata, poput definicije pomorske nesreće, štetnih tvari, broda, itd. Naposljetku, autor navodi preporuke za uvrštavanje intervencijskih odredbi u domaće pravo.

O već spominjanim Regionalnim programima UNEP-a više piše Elizabeth Maruma Mrema u radu *Regional Seas Programme: The Role Played by UNEP in its Development and Governance* u dijelu *Section E – Regional Approaches to the Protection of the Marine Environment* koji je ujedno i zaključno poglavlje prvog dijela Priručnika o zaštiti morskog okoliša. UNEP upravlja s 8 globalnih i 9 regionalnih sporazuma, a autorica u vezi ovih potonjih dočarava kontekst u kojem se oni primjenjuju i donosi sažet i razumljiv pregled istih. Potom Maruma Mrema analizira njihove institucionalne pretpostavke i financijske odredbe. Zaključno, Maruma Mrema izlaže zajedničke crte regionalnog djelovanja UNEP-a u stvaranju pravnih instrumenata od akcijskih planova preko okvirnih konvencija do protokola. Također, autorica zaključuje da su regionalni programi i UNEP potencijalne žrtve vlastitog uspjeha zbog ovisnosti o nepredvidljivim elementima poput političke volje, financijskih sredstava i ljudskih potencijala.

Part two – Maritime Security Law sadrži osam poglavlja posvećenih poglavito pitanjima sigurnosti i zaštite prilikom obavljanja pomorskih djelatnosti (prijevoz i trgovina). Radi se o sljedećim radovima i autorima: *Piracy, Hijacking and Armed Robbery Against Ships* autora Markiyana Z. Kulyka, *Maritime Terrorism and the Illicit Trafficking in Arms* autora Riyaza Hamze, *The Suppression of Unlawful acts Against the Safety of Maritime Navigation* autora Retoa A. Duerlera, *Ship and Port Facility Security* autora Jamesa Kraske, *The Illicit Trafficking of Drugs* autora Efthymiosa Papastavridisa, *The Human Element of Maritime Crime: Stowaways, Human Trafficking and Migrant Smuggling* autorice Patricije Mallia, *New Marine Security Threats* koautora Darrena Calleyja, Karen Hulme i Davida Onga te *Military Uses of the Sea* autora Natalina Ronzittija.

Rad suca ITLOS-a, Markiyana Kulyka, otvara drugi dio Priručnika koji se fokusira na čimbenike koji predstavljaju prijetnju brodovima, za razliku od prvog dijela Priručnika koji je dijelom tretirao brodove kao prijetnju morskome okolišu. Kulyk se u radu fokusira na tri prijetnje – piratstvo, otmice i razbojništvo na(d) brodovima. Autor

se najprije prikladno referira na postojeće romantične hollywoodske prikaze pirata. Ipak, nepobitna je činjenica da su već stari Rimljani pirate smatrali za *hostes humani generis* što je, između ostalog, potvrđeno i u presudi Stalnog suda međunarodne pravde (Permanent Court of International Justice) *The Lotus* iz 1927. godine. Prije nego je prešao na obradu relevantnih pravnih izvora, autor se referirao na (bitnu) razliku između pirata i gusara. Treba reći da UNCLOS definira piratstvo i da ta definicija sadrži četiri konstitutivna elementa. Nadalje, UNCLOS sadrži odredbe o nadležnosti za djela piratstva i odluka nadležnih tijela. Konvencija o suzbijanju nezakonitih akata uperenih protiv sigurnosti pomorske plovidbe iz 1988. godine (dalje: SUA) i Međunarodna konvencija protiv uzimanja talaca iz 1979. godine (dalje: HOSTAGE) obrađene su na razumljiv i sistematičan način pri čemu autor ukazuje na relevantne događaje koji su motivirali donošenje ovih akata. Autor smatra da uz prethodne konvencije kao značajan izvor treba navesti i Rezoluciju Vijeća sigurnosti UN-a broj 1816 s posebnim fokusom na iznimno nesigurna područja Somalije, Gvinejskog zaljeva i Melake (Malazija).

Tema sljedećeg rada čiji je autor Riyaz Hamza jest terorizam u pomorstvu i nezakonita trgovina oružjem, posebice oružjem masovnog uništenja (Weapons of Mass Destruction, dalje: WMD). Hamza upozorava kako nema precizne definicije terorizma na međunarodnoj razini. Relevantni izvori su UNCLOS, SUA, SOLAS i Rezolucija IMO-a broj A.584(14). Suvremena i sve veća prijetnja sigurnosti u pomorskim djelatnostima je *cyberterorizam* zbog sve veće ovisnosti pomorske trgovine i prijevoza o informatičkoj tehnologiji. Međutim, Hamza navodi kako nema pravnog izvora koji kriminalizira *cyberterorizam* u pomorstvu. Također, ne postoji *lex specialis* pravni instrument posebno za pitanja trgovine oružjem na moru. U primjeni su *lex generalis* Protokol UN-a o vatrenom oružju iz 2002. godine i Konvencija UN-a protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta iz 2000. godine (dalje: CATOC). Uz to, autor skreće pozornost na relevantne izvore koji se primjenjuju u vezi WMD te biološkog, nuklearnog i kemijskog oružja. Zaključno, Hamza navodi kako su razrađene prijetnje značajne i vjerojatno najveće prijetnje u pomorstvu, u pogledu kojih ipak postoje značajni pomaci u pravnoj regulativi.

Sljedeći autor – Duerler se u svom radu generalno referira na nezakonite akte koji ugrožavaju sigurnost pomorske djelatnosti te pritom uspoređuje terorizam i piratstvo, nabraja njihove razlike te promišlja o prikladnosti reguliranja dvaju nedjela istim ili istovrsnim instrumentima. Naime, pirati su motivirani financijskim razlozima, a teroristi političkim ili ideološkim. Stoga se postavlja pitanje je li prikladno i učinkovito da ova djela budu regulirana na jednak ili sličan način. Kao i prethodni autor, Duerler razrađuje i promišlja o odredbama SUA-e, konvencije i protokola. Radi se o aktima koji po prvi puta adresiraju terorizam na moru, no pitanje njihove učinkovitosti ostaje bez odgovora dok se u stvarnosti ne suočimo s takvim situacijama. Navedeno je po autorovu mišljenju neizbježno.

U sljedećem radu drugog dijela Priručnika, autor Kraska kao neposredni objekt sigurnosnih prijetnji razmatra luke i brodove, tj. subjekte nadležne za donošenje i provedbu relevantnog zakonodavstva. Luke su u nadležnosti države luke, a brodovi u nadležnosti države zastave. Relevantni propisi su SOLAS, konvencija, 1978 SOLAS Protokol, Međunarodni kodeks upravljanja sigurnošću (dalje: ISM) i Međunarodni pravilnik o sigurnosnoj zaštiti brodova i luka (dalje: ISPS). Posebno je zanimljiv autorov prikaz ISPS- a koji je stvoren kao odgovor na terorističku prijetnju i napad od 11. rujna 2001. godine, a koji je rezultat zajedničkog rada i primjene od strane tri organizacije: IMO-a, Međunarodne radne organizacije (ILO) i Svjetske carinske organizacije (WCO). Nadalje, u pogledu sigurnosti brodova i nadležnosti države zastave autor daje koncizan pregled postupka certifikacije brodova, pregled metodologije procjene sigurnosti i prikaz ISPS-a. Prilikom razrade koncepta sigurnosti luka autor rezimira međunarodnopravna ovlaštenja države luke i obalne države, ovlaštenja lučkih inspektora te iznosi zanimljiv primjer iz prakse – primjer broda *M/S Thor Libertyja* i učinkovite lučke kontrole u Finskoj koja je rezultirala uklanjanjem sigurnosne prijetnje u Južnoj Koreji. Zaključno, Kraska ukazuje na nužnu simbiozu rada na osiguravanju sigurnosti luka i brodova kroz izdavanje Deklaracija o sigurnosti temeljem sporazuma dvaju brodova ili broda i luke, a koje sadrže odredbe o mjerama sigurnosti koje moraju biti poduzete tijekom njihove interakcije.

O narednoj prijetnji sigurnosti u pomorskim djelatnostima piše Papastavridis. Radi se o nezakonitoj trgovini narkoticima i psihotropnim tvarima koja je, usput budi rečeno, u značajnom porastu zadnjih par desetljeća. Svima su poznate scene iz američkih filmova koje prikazuju brodice i svojevrzne inačice podmornica koje koriste dileri kako bi brzo prevozili drogu, ali i kako bi u slučaju nužde potopili i uništili teret i time izbjegli uhićenje. Cijeli svijet traži načine za borbu protiv trgovine drogom, a autoru su posebno zanimljiva nastojanja koja se tiču intervencija na otvorenom moru, bilo na temelju *ad hoc* dozvole države zastave ili na temelju sporazuma. Papastavridis u svom radu sumarno prikazuje niz multilateralnih i bilateralnih sporazuma uz kratke napomene o običajnom pravu. Autor ističe značaj UN-ove Konvencije protiv nezakonitog prometa opojnim drogama i psihotropnim tvarima iz 1988. godine i prava na pregled broda (*right of visit*) kao učinkovita sredstva u borbi protiv trgovine drogama, značaj *ad hoc* dozvole države zastave za pregled broda koji vije njezinu zastavu te zanimljiv predmet *Medvedjev* Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu.

O ljudskoj komponenti i ljudskim žrtvama kaznenih djela u kontekstu pomorske djelatnosti piše Patricia Mallia u sklopu izlaganja o slijepim putnicima, trgovini ljudima i krijumčarenju migranata. Tema ne može biti aktualnija, pogotovo u pogledu krijumčarenja migranata, a Mallia navodi kako ova djela nisu samo prijetnja nacionalnom suverenitetu nego i političkoj i ekonomskoj stabilnosti država

kao i međunarodnim sigurnosnim mehanizmima. Mallia smatra kako su potrebna združena i koordinirana djelovanja kako bi se postigao veći stupanj učinkovitosti u ovom kontekstu koji je najviše od svih dosad isprepleten sa zaštitom ljudskih prava. Zbog navedenog nije moguće primijeniti principe ustrojene za borbu protiv trgovine drogom ili oružjem na trgovinu ljudima jer ti principi nemaju u sebi mehanizme za zaštitu ljudskog dostojanstva i poštenja. O prethodnom detaljnije piše Mallia uz sumarnu analizu UNCLOS-a i relevantnih dokumenata UNHCR-a (slijepi putnici), SAR-a, SOLAS-a, principa *non refoulement* i CATOC-a (migranti i općenito trgovina ljudima). Mallia se u kratkim crtama referira na predmet pred Europskim sudom za ljudska prava – *Hirsi Jamaa i dr. protiv Italije* te na predmet pred Vrhovnim sudom SAD-a – *Sale v. Haitian Centres Council*. Mallia zaključno iznosi napomene o međudnosu ljudskih prava i djelovanja države u kontekstu trgovine ljudima i krijumčarenja migranata te o nužnosti holističkog pristupa pravne regulative.

O prijetnjama u širem kontekstu – ne samo u okviru pomorske djelatnosti, nego za morski okoliš općenito, piše troje koautora, Darren Calley, Karen Hulme i David M Ong. Koautori najprije objašnjavaju i diskutiraju o stavovima drugih autora o distinkciji pojmova *marine* i *maritime*. Kao konkretne prijetnje morskom okolišu – obalnim zajednicama i neživoj prirodi, te pomorskim djelatnostima, koautori navode nezakonito potapanje toksičnog otpada i otrovnih tvari, nezakonito, neprijavljeno i neregulirano ribarenje te morski geoinženjering (o kojem detaljnije piše u poglavlju o onečišćenju mora djelatnostima u podmorju). O ovom zanimljivom problemu koautori pišu na dinamičan način te naposljetku dodaju kako unatoč tome što su prijetnje lako prepoznatljive, rješenja sljedećih dvaju pitanja nisu toliko prepoznatljiva. Prvo je pitanje razgraničenja nadležnosti obalne države i države zastave, a drugo način ostvarenja suradnje javnog i privatnog sektora u kontekstu potapanja otpada i nezakonitog, nereguliranog i neprijavljenog ribarenja.

Čast da napiše posljednje – osamnaesto poglavlje Priručnika pripala je Natalinu Ronzittiju i to na temu vojnih uporaba mora. More, tj. oceani nude pregršt opcija za vojnu uporabu, a Ronzitti te uporabe svrstava u tzv. *hard i soft security*. U ovom poglavlju, uvjetno rečeno, umjesto da čitamo o prijetnjama sigurnosti na moru, čitamo o načinima održavanja sigurnosti. Dok bi *soft security* obuhvaćala, primjerice, slobodu kretanja mornarice, pravo na samoobranu, vijanje zastave i vojne vježbe, *hard security*, koja je tema ovog poglavlja, obuhvaća održavanje reda i mira na moru, nadležnosti obalne države u područjima različitim od teritorijalnog mora, borbu protiv trgovine ljudima, oružjem i drogama. Ronzitti smatra kako terorizam i piratstvo čine kategoriju *sui generis*. Autor detaljnije razmatra odnos UNCLOS odredbi o pravu neškodljiva prolaska teritorijalnim morem, arhipelaškim vodama i sl. u kontekstu ratnih brodova. Zatim prelazi na distinkciju blokade i karantene brodova uz zanimljive povijesne i suvremene primjere poput onih u vezi sukoba u Gazi,

sukoba s Al-Qaidom i u vezi Kube. Ilustrativne primjere pronalazimo i u kontekstu građanskih ratova i pobunjeničkih vojski u kojima Ronzitti opisuje vojne uporabe mora (francuska vojska u Alžiru, Palestina i Hammas). Autor posebnu pozornost pridaje SUA protokolu iz 2005. godine te Inicijativi za sprječavanje širenja oružja za masovno uništenje (PSI). Ovo poglavlje obiluje zanimljivim primjerima iz stvarnog života i u sljedećim podtemama: pravo na samopomoć na otvorenom moru (*Sea Isle City* predmet Međunarodnog suda pravde u Haagu), vijanje zastave (Mornarica Ujedinjenog Kraljevstva u albanskim vodama), ratne igre (Grčka i Turska, Italija i Tunis), mirna uporaba mora, imunitet ratnih brodova, zračna obrana, uloga Vijeća sigurnosti UN-a, ratna uporaba mora, kontrabanda te ratne zone.

Prikazom posljednjeg poglavlja Priručnika dolazimo i do posljednjeg odlomka ovog rada čija autorica – nedavno diplomirana pravica, preporučuje Priručnik svima, ne samo stručnjacima i pravnicima. U Priručniku je na razumljiv i istodobno detaljan i visokostručan način omogućeno čitatelju da dobije jedinstven uvid u razmišljanja i ideje dvadeset i četiri vrhunska stručnjaka u području međunarodnog prava mora i pomorskog prava. Nadamo se kako smo sumarnim prikazom tema koje su obrađene u Priručniku uspjeli zainteresirati čitatelja da Priručnik uzme u ruke i detaljnije prouči poglavlje/a koja ga zanimaju. Na kraju moramo ponoviti kako *The IMLI Manual on International Maritime Law, Volume III, Marine Environmental Law and Maritime Security Law* predstavlja pravi izvor znanja i korisnih informacija u vezi ekologije i sigurnosti na oceanima koja su od iznimnog značaja za sve stanovnike krhkog, uzbudljivog, užurbanog i nadasve globaliziranog *Plavog planeta u Stoljeću oceana*

Martina Skok mag. iur.

Maistra d.d. za hoteljerstvo i turizam, Rovinj

Summary:

THE IMLI MANUAL ON INTERNATIONAL MARITIME LAW
Volume III: Marine Environmental Law and Maritime Security Law

General Editor: David Joseph Attard

Edited by: Malgosia Fitzmaurice, Norman A Martínez Gutiérrez, Riyaz Hamza

Publisher: Oxford University Press

Oxford, 2016, 598 pages

“Century of Oceans”

This paper deals with The IMLI Manual on International Maritime Law, Volume III: Marine Environmental Law and Maritime Security Law with the purpose of providing the reader with an outline preview of Volume III of this monumental trilogy. The text contains a summary of the 598 pages of the IMLI Manual, Volume III, and is divided into 18 chapters, filled with insights and opinions expressed by 24 top-class experts in their respective fields of maritime environmental and security law. The author of this preview considers it appropriate to quote Dr. Yohei Sasakawa regarding the title of the preview in question, because there is no better way to highlight the significance of oceans for the mankind and thus the significance of the IMLI Manual as a tribute thereto, then by using the title – Century of Oceans.